

סוג הבחינה: בגרות
מועד הבחינה: חורף מאוחר תשפ"א, 2021
מספר השאלון: 011281
שם התלמיד/ה: _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון

הוראות לנבחן

- שים לב: בבחינה זו יש הנחיות מיוחדות. יש לענות על השאלות על פי הנחיות אלה.
- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני חלקים.
- חלק ראשון — הבנה והבעה — 50 נקודות
- חלק שני — לשון — 50 נקודות
- פרק א: שם המספר, אותיות השימוש ומילות היחס
- פרק ב: תחביר / פרק ג: מערכת הצורות — יש לבחור באחד הפרקים
- סך הכול — 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: דף עזר לנבחן (נספח 2).
- ד. הוראה מיוחדת: יש לענות על השאלות בגוף שאלון זה לפי ההוראות.
- שים לב: בסוף הבחינה מצורפים דפי טיוטה לשימושך. אין להוסיף דפים אחרים למחברת הבחינה.
- ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.
- נספחים: נספח 1 — טקסטים; נספח 2 — דף עזר לנבחן.
- הנחיות מיוחדות למועד זה: בפרק ב (תחביר) חמש שאלות 6–10 ובפרק ג (מערכת הצורות) חמש שאלות 11–15, לכל שאלה — 12 נקודות. "תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור לא יעלה על 40 נקודות." מטלת הכתיבה (שאלה 4) — 23 נקודות.

בהצלחה!

השאלות

חלק ראשון — הבנה והבעה

(50 נקודות)

קרא את הטקסטים 1–3 שבנספח 1 המצורף, וענה על כל השאלות 1–4 שלפניך.
הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.
(נספח 1 — טקסטים: לפניך שלושה טקסטים. קרא אותם, וענה על השאלות בשאלון המחברת המצורף.)

1. (7 נקודות)

- א. כותבת טקסט 1, מרגרט הפרנן, מערערת על תפיסה מקובלת.
מהי התפיסה המקובלת שהכותבת מערערת עליה?
הקף את התשובה הנכונה. (3 נקודות)
- (1) התחרות פוגעת בשיתוף הפעולה בחברה.
(2) בתחרות העיקר הוא הדרך, ולא התוצאה.
(3) תחרות גורמת נזקים רבים.
(4) לתחרות יש תועלת רבה.
- ב. בטקסט 1 הכותבת מבססת ומצדיקה את טענתה המרכזית בנוגע לתחרות.
הסבר באיזה אופן הכותבת מצדיקה טענה זו. (4 נקודות)

2. (8 נקודות)

- כותב טקסט 2, ליאור זך-מאור, משווה בין המושג "תחרויות" ובין המושג "הישגיות".
- א. מה המסקנה העולה מהשוואה זו? (4 נקודות)
- ב. איזה משני המושגים — "תחרויות" או "הישגיות" — בא לידי ביטוי בטקסט 3 בפסקה ה? נמק את תשובתך על פי טקסטים 2 ו-3. (4 נקודות)

3. (12 נקודות)

- על פי פסקה ה בטקסט 3, הכותבת סבורה כי "שינוי דרך החשיבה של ילדים על תחרות" הוא דרך להתמודד עם בעיה.
- א. מהי הבעיה, על פי תחילתו של טקסט 3? (4 נקודות)
- ב. על פי טקסט 3, כיצד הורים מנסים להתמודד עם הבעיה? (4 נקודות)
- ג. על פי המומחים, האם דרך ההתמודדות של ההורים עם הבעיה היא נכונה? נמק את קביעתך. (4 נקודות)

4. (23 נקודות)

מטלת כתיבה (23 נקודות)

לקראת השתתפות בית ספרך בתחרות מחוזית, ייערך דיון שיעסוק בהיבטים שונים של התחרות. לקראת הדיון כתוב סקירה והצג בה את הנזקים שהתחרות גורמת בתחום החינוך, בתחום המדע ובתחום הספורט ואת הדרכים להתמודד עם הנזקים. הסתמך על טקסטים 1 ו-2. הקפד על דרכי מסירה מקובלות ועל אזכור מקורות המידע בגוף הסקירה ובסופה (ביבליוגרפיה). כתוב את הסקירה בהיקף של 100–200 מילים. את הסקירה כתוב בעמוד 7 (תוכל להשתמש בעמוד זה לכתיבת טיוטה).

חלק שני — לשון

(50 נקודות)

בחלק זה שלושה פרקים. עליך לענות על שני פרקים: על פרק א — חובה, ועל אחד מן הפרקים ב–ג.

פרק א: שם המספר ואותיות השימוש — חובה (10 נקודות)

ענה על שאלה 5.

לפניך שני פרקים: פרק ב — תחביר, פרק ג — מערכת הצורות.

בחר בפרק שלמדת: בפרק ב — תחביר או בפרק ג — מערכת הצורות.

בפרק שבחרת ענה על השאלות לפי ההוראות.

ציין את שם הפרק שבחרת: _____

פרק ב: תחביר (40 נקודות)

בפרק זה חמש שאלות 6–10. לכל שאלה — 12 נקודות.

שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור לא יעלה על 40 נקודות.

פרק ג: מערכת הצורות (40 נקודות)

בפרק זה חמש שאלות 11–15. לכל שאלה — 12 נקודות.

שים לב: תוכל לענות, באופן מלא או חלקי, על כל השאלות בפרק, אך מספר הנקודות שתוכל לצבור לא יעלה על 40 נקודות.

שם המספר ואותיות השימוש

5. (10 נקודות)

- א. לפניך משפטים ובהם מספרים ושמות מספר מודגשים.
- במשפטים שבהם מספרים מודגשים כתוב את המספרים במילים (אין צורך לנקד), ובמשפטים שבהם אפשרויות מודגשות של שם המספר, הקף את הצורה המתאימה למשפט.
- בשנת אֶלְפִים וְשִׁמּוֹנָה עָשָׂר / אֶלְפִים וְשִׁמּוֹנָה עָשָׂר נערכה ברוסיה תחרות גביע העולם בכדורגל (המונדיאל).
 - בשלבי המוקדמות למונדיאל התחרו 209 נבחרות על 32 _____ מקומות.
 - במוקדמות המונדיאל קיוותה ישראל לנצח את שְׁלוֹשׁ / שְׁלֹשֶׁת הנבחרות: אלבניה, מקדוניה וליכטנשטיין, אך התבדתה.
 - במשחקי חצי הגמר ניצחה צרפת את בלגיה בתוצאה אֶחָד-אֶפֶס / אֶחָד-אֶפֶס.
 - במשחק הגמר בין נבחרת קרואטיה לנבחרת צרפת שנערך בְּחֶמֶשׁ עָשָׂר / חֲמִשָּׁה עָשָׂר ביולי ניצחה נבחרת צרפת, וזכתה בתואר אלופת העולם.
 - כ־7500 _____ אוהדים ליוו את קבוצת הפועל באר שבע במשחקה נגד מכבי פתח תקווה לפני שלוש שנים.
 - ממחקר חדש שעסק בתופעת ההעתקות עלה כי 16 _____ אחוזים מן הסטודנטים בישראל הגישו עבודות שאדם אחר כתב בעבורם. עוד עלה במחקר כי מספר הסטודנטים שהעתיקו עבודות מן האינטרנט היה גדול פי 2 _____ ממספר הסטודנטים ששילמו למישהו שיכתוב בעבורם את העבודה.

- ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם שם מספר מודגש — אחד מהם שגוי, והאחר תקין.
- הקף את שם המספר התקין, וכתוב מעל שם המספר השגוי את צורתו התקינה.
- ילדים בני שְׁתַּיִם עָשָׂרָה שעוסקים בספורט סבורים שהדבר החשוב ביותר בספורט הוא לנצח.
 - חברות טיולים מציעות לציבור אוהדי הכדורגל חבילות תיירות ובהן טיסות ישירות, כרטיסים למשחק, שהות של שְׁלוֹשׁ לילות במלון וארוחות בוקר.

תחביר

6. (12 נקודות)

לפניך שני משפטים.

- I. האסטרטגיה של התחרות מעודדת ריבים, ולעיתים קרובות היא פוגעת בשיתוף הפעולה בין עמיתים בעבודה. _____
- II. אתלטים בריטים שהשקיעו בילדותם את כל זמנם באימונים מתקשים בבגרותם ליצור קשרים חברתיים. _____

- א. • ציין ליד כל אחד מן המשפטים I-II את הסוג התחבירי שלו.
- אם המשפט מורכב, תחם את הפסוקית, וציין מעליה את התפקיד התחבירי שלה; אם המשפט הוא משפט איחוי, תחם את איבריו.

- ב. (1) העתק מכל אחד מן המשפטים I-II מילה או צירוף שתפקידם התחבירי הוא מושא. משפט I: _____ משפט II: _____
- (2) העתק מאחד מן המשפטים I-II צירוף מילים שתפקידו התחבירי הוא נשוא מורחב. _____
- ג. המר את משפט II במשפט מסוג תחבירי כלשהו, שיבטא קשר של סיבה ותוצאה.

7. (12 נקודות)

- א. לפניך שני משפטים מורכבים.
- I. התחרות בין היצרנים נחשבת לחיובית בעיני הצרכנים כי היא גורמת להוזלת המוצרים.
- II. מי שאינו מנסה אינו נכשל.
- בכל משפט תחם את הפסוקית, וציין מעליה את התפקיד התחבירי שלה.

- ב. לפניך שני משפטים.
- I. העתקת עבודות היא עבירה חמורה על תקנון האוניברסיטה.
- II. שיעור ההעתקות של עבודות עלה בחמישים אחוז בארבע השנים האחרונות.
- (1) המר את שני המשפטים I-II במשפט מורכב, שיבטא את הקשר הלוגי הקיים ביניהם.
- (2) המר את שני המשפטים I-II במשפט איחוי, שיבטא את הקשר הלוגי הקיים ביניהם.

- ג. לפניך משפט.
- מה גרם למשבר בענף הבנקאות העולמי?
- נתח את המשפט: ציין מעל כל מילה את התפקיד התחבירי שלה.

8. (12 נקודות)

- א. לפניך משפט ובו חלק כולל.
- בסביבה הישגית המאמנים בוחנים גם את איכות הביצועים של הספורטאים ולא רק את תוצאות התחרות.
- (1) סמן בקו את החלק הכולל במשפט, וציין את התפקיד התחבירי שלו. _____
- (2) לפניך ארבעה משפטים. הקף את המשפט שהמשמעות שלו זהה למשמעות של המשפט הנתון.
- בסביבה הישגית המאמנים בוחנים קודם כול את איכות הביצועים של הספורטאים, ורק אחר כך את תוצאות התחרות.
- בסביבה הישגית המאמנים בוחנים את איכות הביצועים של הספורטאים ואת תוצאות התחרות.
- בסביבה הישגית אין המאמנים בוחנים אלא את תוצאות התחרות.
- בסביבה הישגית אין המאמנים בוחנים את תוצאות התחרות, אלא את איכות הביצועים של הספורטאים.

ב. לפניך שלושה זוגות משפטים, ובכל משפט מילה מסומנת בקו.

זוג I: • התאוריה של ד"ר גאן נהפכה למעשה.

• המתאבק הפך את יריבו על הגב.

זוג II: • אם נעשה זאת, נזכה בפרס הגדול ביותר.

• התחרות בין הספורטאים נעשתה קשה.

זוג III: • הישגיות היא היא הרגשה אישית.

• בזכות נחישותה היא היא השיגה הישגים נאים.

בכל זוג ציין מעל כל מילה המסומנת בקו את התפקיד התחבירי שלה.

ג. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם מסומנת בקו המילה "למעשה". ציין מעל כל מילה המסומנת בקו

את התפקיד התחבירי שלה במשפט.

I. התנגדתי למעשה זה משום שהוא סותר את עמדתי.

II. רוב המתחרים במרוץ טוענים שהם אינם שותפים למשחק התחרותי, אולם, למעשה, הם שמים לב

היטב מי לפנייהם ומי אחריהם.

9. (12 נקודות)

א. לפניך שלושה משפטים, ובכל אחד מהם יש תמורה.

I. תחרויות מפתחות אצל הילדים מימונויות חשובות, כמו אמפתיה, התמדה ומשחק לפי תור.

II. לפי דוקטור טימותי גאן, מומחה להתפתחות ילדים, התחרות מפתחת אצל הילדים הערכה עצמית.

III. בשנת 2008, שנת המשבר הכלכלי העולמי, ריאיינתי בנקאי בכיר מבנק אמריקני גדול.

(1) בכל אחד מן המשפטים סמן את התמורה.

(2) בכל אחד מן המשפטים כתוב מעל המילה או המילים שהתמורה ממירה את התפקיד התחבירי

שלהן במשפט.

ב. לפניך משפט.

המעבדות מלאות במדענים מבריקים שכבר לא מדברים זה עם זה בגלל הפחד שאחד מעמיתיהם ישיג

הישגים מרשימים יותר משלהם.

פרק את המשפט לשלושה משפטים.

משפט 1: _____

משפט 2: _____

משפט 3: _____

10. (12 נקודות)

א. לפניך משפט שהוסרו ממנו הפסיקים.

לדברי מנהל הסוכנות האמריקנית נגד סמים בספורט השאיפה לנצח בתחרויות ספורט פוגעת בהוגנות במשמעת ובסובלנות.

(1) סמן במשפט שני פסיקים.

(2) ציין את הנימוק להוספת כל אחד מן הפסיקים.

הנימוק להוספת הפסיק הראשון: _____

הנימוק להוספת הפסיק השני: _____

ב. לפניך משפט ובו שש מילים מסומנות בקו.

מאמנים מיומנים מחזקים את החוסן הנפשי של המתאמנים שלהם ומנטרלים את הנטייה שלהם לתחרותיות מוגזמת.

ציין מעל כל מילה המסומנת בקו את חלק הדיבור שלה (שים לב: לא את התפקיד התחבירי).

מערכת הצורות

11. (12 נקודות)

לפניך קטע, על פי טקסט 1, ובו פעלים מודגשים.

מאמן הספורט מתסכל מן הנזקים של תחרות לא הוגנת בספורט; אתלטים בריטים מסוימים מתקשים להשתלב במצבים חברתיים מורכבים, והם נותרים ללא כלים ליצירת קשרים חברתיים; ספורטאים ומאמנים אינם מביאים בחשבון את הנזקים לספורטאי מסביבה תחרותית מדיי, והמעבדות מלאות במדענים מבריקים שאינם משתפים פעולה ביניהם. בגלל יצר התחרות נוצרו תסבוכות שצריך להתיר, האתגר כעת הוא לזהות דרכים חדשות לשיתוף פעולה.

בטבלה שלפניך נתח את הפעלים המודגשים בקטע לשורש ולבניין, וכתוב במקומות הריקים בלבד פועל מאותו השורש, בבניין אחר.

הפועל	השורש	הבניין	פועל מאותו שורש בבניין אחר
מתסכל			(מושחר)
להשתלב			
נותרים			
מביאים			(מושחר)
מלאות			
להתיר			(מושחר)
לזהות			

12. (12 נקודות)

א.

לפניך חמישה משפטים, ובכל משפט יש פועל מודגש.

— מאמן הנבחרת מְחַרֵּם את המשחק בשל התנהגות השחקנים.

— הורים רבים מוֹחִים על עריכת תחרויות בבית הספר.

— ספורטאים מְתַמְחִים בתחומים שונים.

— בדרך כלל בסיום המשחק הקהל מוֹחָא כפיים למנצחים.

— צפיתי בספורטאי הישראלי שר את "התקווה" ומְחִיתִי דמעה.

(1) מבין הפעלים המודגשים, הקף שלושה פעלים שהשורש שלהם משותף.

(2) ציין את השורש של הפעלים שהקפת. _____

(3) העתק את שני הפעלים האחרים, וציין את השורש של כל אחד מהם.

הפועל: _____, השורש: _____.

הפועל: _____, השורש: _____.

(4) • מבין הפעלים המודגשים, העתק שלושה פעלים השייכים לאותו הבניין. _____

• ציין את הבניין שלהם. _____

(5) כתוב את שם הפעולה של הפועל מוֹחִים. _____

(6) כתוב את צורת העבר בגוף נסתרת של הפועל מוֹחִים. _____

ב.

לפניך קטע קצר, ובו שני זוגות פעלים מודגשים. בכל אחד מזוגות הפעלים המודגשים הקף את הצורה

הנכונה.

לאחר האימון נזף המאמן בקבוצתו: "כבר הפסדנו בכמה משחקים. מה עוד צריך לקָרָא / לקָרֹת כדי

שתבינו שצריך להגביר את קצב האימונים? אני רוצה להַעֲלֹת / לעֲלֹת את הקבוצה שלנו לראש

הטבלה, אבל אני זקוק לשיתוף הפעולה שלכם".

13. (12 נקודות)

א.

לפניך קטע.

בתחום הבנייה אדריכלים מתחרים בתכנון בניינים, אולם הם אינם מתחשבים בהוצאות הכרוכות

במגורים בהם. התחרות גם פוגעת בסיוע ההדדי של העובדים בחברה. הפגיעה במדע גדולה כי

התקדמות בתחום הזה מצריכה מן המדענים שיתוף של תוצאות ומסקנות.

העתק מן הקטע שלושה שמות פעולה בבניינים שונים, וציין את הבניין של כל שם פעולה.

I. שם הפעולה: _____, הבניין: _____.

II. שם הפעולה: _____, הבניין: _____.

III. שם הפעולה: _____, הבניין: _____.

ב.

לפניך שלושה זוגות מילים.

שִׁירָה — הַשְׂרָאָה מְנַכֵּר — מְכַר אֶפְלָיָה — אֶפְלָה

(1) הקף את הזוג שבו השורש של שתי המילים זהה.

(2) בשני הזוגות האחרים, ציין מעל כל מילה את השורש שלה.

ג. לפניך מילים מתחום הספורט.

- מאוץ (ספרינט)
 - אמונית (טרנינג)
 - משקל (מוט קצר שבקצותיו יש דסקיות מתכת והמשמש לאימוני כושר).
 - הליכון (מכשיר כושר עשוי מסילה נעה).
 - שיאן (ספורטאי שהשיג את ההישג הטוב ביותר בתחרות).
- (1) בטבלה שלפניך מיינ את המילים לפי דרך התצורה שלהן.

שורש ומשקל	בסיס וצורן סופי

(2) מבין המילים שמיינת לבסיס וצורן סופי, ציין שתי מילים שהבסיס שלהן הוא שם פעולה. _____

14. (12 נקודות)

א.

(1) לפניך משפט ובו שני שמות מודגשים.

מִנְפֶּת ההעתקות היא תוֹצָאָה של לחץ מופרז על הסטודנטים להצליח בכל מחיר.

• ציין את השורש של המילה מִנְפֶּת. _____

• מבין המילים שלפניך, הקף את המשקל של המילה מִנְפֶּת.

קִטְלָה, מִקְטָלָה, הִקְטָלָה, מִקְטֵל

• ציין את השורש של המילה תוֹצָאָה. _____

• מבין המילים שלפניך, הקף מילה נוספת שמשקלה זהה למשקל של המילה תוֹצָאָה.

מוֹצָא, תַּחבּוּלָה, תוֹרָשָׁה, הַפְרָעָה

(2) לפניך משפט ובו מילה מודגשת.

אומנם לכולנו יש יצר תחרות מלִדָּה, אך יש בנו גם כישרון לעבוד ולחיות בצוותא.

• ציין את השורש של המילה לִדָּה. _____

• מבין המילים שלפניך, הקף את המילה הנוטה באותו המשקל של המילה לִדָּה.

רִיצָה, גִּנְבָה, שְׁמָלָה, הִתְמַדָּה

(3) לפניך משפט ובו מילה מודגשת.

גם לילדים יש תְּחוּשָׁה של הישג.

• ציין את השורש של המילה תְּחוּשָׁה. _____

• מבין המילים שלפניך, הקף את המילה שמשקלה שונה ממשקלה של המילה תְּחוּשָׁה.

תְּנוּמָה, תְּפֻקָּה, תְּנוּפָּה, תְּפוּסָה

(4) לפניך משפט ובו מילה מודגשת.

ניצחון גורם הִנָּאָה לאנשים תחרותיים.

• הקף את השורש של המילה הִנָּאָה.

נ-א-י/ה, נ-ו-א, ה-נ-י/ה, ה-נ-א

ב.

לפניך משפט ובו מילה מודגשת.

הַשְּׂגִיּוֹת היא הרגשה אישית לחלוטין.

המשפטים במסגרת שלפניך מתארים את דרך ההיווצרות של המילה הַשְּׂגִיּוֹת.

בכל משפט השלם את המידע החסר, והקף את האפשרות הנכונה מבין האפשרויות המוצעות בו.

(במסגרת)

למילה הַשְּׂגִי נוסף הצורן _____, שהוא צורן גזירה / נטייה, שמשמעותו _____, וכך נוצרה המילה הַשְּׂגִי.

למילה הַשְּׂגִי נוסף הצורן _____, שהוא צורן גזירה / נטייה, שמשמעותו _____, וכך נוצרה המילה

הַשְּׂגִיּוֹת.

- ג. לפניך שני משפטים, בכל אחד מהם מודגשת מילה.
- I. כדי לנצח הקבוצה צריכה להתאמן שלוש פעמים בשבוע.
- II. בספורט, הרצון לנצח גורם לתופעות כמו צריכה של חומרים אסורים ורמאות.
- ציין את מספרו של המשפט שבמילה צריכה המודגשת בו יש צורן נטייה _____
 - ציין את המשקל של המילה צריכה במשפט האחר. _____

15. (12 נקודות)

- א. לפניך צירופים, ובהם שמות מודגשים שיש להם צורן סופי.
- משחק ראשון, תוצאות חשובות, פסלון האוסקר, הפסקה ארכה, לדבר צרפתית
- (1) בטבלה שלפניך מין את השמות המודגשים לשתי קבוצות על פי סוג הצורן הסופי שלהם.

צורן גזירה	צורן נטייה

(2) ציין ליד כל שם שמיינת בטבלה את משמעות הצורן הסופי שבו.

- ב. לפניך חמישה משפטים, ובהם מודגשות צורות בינוני.
- פגשתי אדם מרשים. ההורים טענו שבמשחק היה שיפוט מפלה. אלה החלטות מקוממות.
- תחרותיות היא משג. הבנקים נתנו שירות מסכן.
- (1) הקף את צורת הבינוני היוצאת דופן מבחינת חלק הדיבור.
- (2) מהו חלק הדיבור של הצורה שהקפת? _____
- (3) מהו חלק הדיבור המשותף לצורות האחרות? _____
- (4) ציין את הבניין של כל אחת מצורות הבינוני שלפניך.
- מקוממות _____ משג _____
- (5) כתוב משפט משלך שבו המילה מרשים תהיה בעלת שורש שונה מזה של המילה מרשים במשפט שבתחילת סעיף ב.

נספח 1 – מאמרים

טקסט 1

תחרות קטלנית

מרגרט הפרנן

- א בשנת 2008, השנה שבה פרץ המשבר הכלכלי העולמי, ריאיינתי בנקאי בכיר שעבד בבנק אמריקני גדול. ידוע שאחד הגורמים למשבר הכלכלי היה שהבנקים נתנו הלוואות לאנשים שלא הייתה להם יכולת להחזיר את ההלוואה. בריאיון עם הבנקאי ניסיתי להבין מדוע נתנו הבנקים הלוואות כאלה. תשובתו של הבנקאי הפתיעה אותי: "כדי להתחרות בהצלחה בבנקים האחרים שהציעו הלוואות כאלה, נאלצנו גם אננו להציע אותן". ההסבר של הבנקאי סותר את התפיסה הקלסית כי לתחרות יש תועלת. בשוק הבנקאות התחרותי הבנקים חיקו זה את זה. כולם למעשה פעלו באותו אופן, וכך גרמו למשבר הגדול. התחלתי לתהות שמא יש תחומים נוספים שגם בהם התחרות מזיקה. כשהתחלתי לבדוק את העניין, גיליתי דברים מדהימים.
- ב בתחום החינוך תחרות בין סטודנטים גורמת להם לחץ מופרז להצליח בכל מחיר, זאת הסיבה למגפת ההעתקות. בבריטניה מעריכים כי בארבע השנים האחרונות עלה שיעור ההעתקות בחמישים אחוז לפחות. כל העבודות האקדמיות במדינה זו נבדקות כיום בתוכנה לזיהוי פלגיאט⁽¹⁾, והממצאים של בדיקות אלה מוכיחים בבירור כי התלמידים הפנימו מסר פשוט: לא הדרך חשובה, אלא התוצאה.
- ג אי אפשר לדון בתחרות בלי להתייחס לתחום הספורט. גם בתחום זה מצאתי דפוס דומה. טרוויס טייגארט, מנהל הסוכנות האמריקנית נגד סמים בספורט, מתוסכל זה שנים מתופעות כמו רמאות, שימוש בסמים ופציעות קשות בספורט. מחקר שערך טייגארט מראה שאומנם הציבור מעריך מאוד את הערכים שהספורט מלמד – הוגנות, משמעת, סבלנות ועבודת צוות, אך כולם מאמינים שהדבר החשוב ביותר בספורט הוא לנצח. גם ילדים מבינים זאת, והראיה לכך היא ששמונים אחוז מן הילדים העוסקים בספורט נוטשים עיסוק זה לפני גיל 12. אם רק הניצחון חשוב ואתה לא מצליח לנצח, אז למה לשחק?
- ד משיחות שניהלתי עם אתלטים בריטים, שבילדותם השקיעו את כל זמנם באימונים ואף השתתפו באולימפיאדה, התברר לי שכיום, בבגרותם, הם מתקשים להשתלב בעולם מורכב שבו אין מדדים ויעדים בחיי היום-יום. שנים של התמקדות בעיסוק אחד הותירו אותם ללא כלים להתמודד עם עולם שמצריך ליצור קשרים חברתיים ולפתח יחסים של הדדיות.
- ה התחרות פוגעת גם במדע: המעבדות מלאות במדענים צעירים ומבריקים שכבר לא מדברים זה עם זה בגלל הפחד שאחד מעמיתיהם ישיג הישגים מרשימים יותר משלהם. הפגיעה במדע גדולה כי התקדמות בתחום הזה מצריכה מן המדענים שיתוף של מידע, שאלות ותובנות.
- ו תחרות אמורה לעודד יצירתיות, פרודוקטיביות⁽²⁾ והישגיות. אך למעשה היא מעודדת ריבים ופוגעת בשיתוף הפעולה. יש חברות מסחריות שבהן המנהלים מדרגים את עובדיהם לפי מידת תרומתם לחברה. שיטת פעולה זו בהכרח יוצרת תחרות בין העובדים, ופוגעת בנכונות שלהם לסייע זה לזה בענייני עבודה. סיוע הדדי הוא הגורם החשוב ביותר ליעילות העבודה.

ז צרכנים נוטים לחשוב שהתחרות בין היצרנים מיטיבה עימם משום שהיא מגדילה את אפשרויות הבחירה של הקונים ומוזילה את המוצרים. בעיני הצרכנים זוהי תחרות חיובית, כי הם מעוניינים לקנות מוצר איכותי וזול, אולם הם אינם שואלים את עצמם מהי התוצאה של התחרות הזאת: מהו הערך האמיתי של המוצר שרכשו, או במילים אחרות מה הביא להוזלת המוצר. התשובה היא למשל שאת הבגדים הזולים שאנחנו קונים מייצרים פועלים שעובדים בתנאים ירודים ומקבלים משכורת רעב בעבור עבודתם המאומצת.

ח אולם המחיר הגבוה ביותר שאנו משלמים בשל התחרות הוא הדעיכה ביכולת שלנו לשתף פעולה והרס ההון החברתי שלנו, כלומר התערעור הקשרים בין יחידים ובין קבוצות בחברה ופגיעה בעזרה ההדדית. אומנם לכולנו יש יצר תחרות מלידה, אך יש בנו גם כישרון ומרץ לעבוד ולחיות בצוותא. אסור לדכא את יצר התחרותיות האנושי. עם זאת האתגר שלנו כעת הוא לזהות בתוך עצמנו ובמוסדותינו את הכישרון, את הסבלנות ואת הכישורים החברתיים הנדרשים כדי לשתף פעולה בינינו. אם נצליח לעשות זאת, יהיה זה הפרס הגדול ביותר.

(1) פֶּלְגִיָאט — גנבה ספרותית, העתקת רעיונות של אדם אחר ללא ציון המקור.

(2) פרודוקטיביות — יצרנות, יכולת לייצר ולהפיק.

מעובד על פי הפרנק, מ' (2014). תחרות קטלנית. אלכסון. אוחר מאתר alaxon.co.il.

טקסט 2

מה הן הישגיות ותחרותיות בספורט?

ליאור זך-מאור

א רבים נוהגים להחליף בין המושג "תחרותיות" ובין המושג "הישגיות", גם במחשבה וגם בשיחה. שני המושגים לכאורה דומים מאוד, אך לא כך הוא הדבר. במושג "תחרותיות" הכוונה למאמץ שאדם משקיע כדי להקדים או להיות טוב יותר מאדם אחר, ואילו "הישגיות" היא השאיפה להגיע להישגים. ההישגיות היא אישית לחלוטין ואינה קשורה בהשוואה או ביחס לאדם אחר.

ב לילד קטן שמצליח לקרוא משפט בלי שגיאות או ללכת לבד לבית הספר יש תחושה של הישג. הוא מרגיש גאה בעצמו. תחושת הישג זו אינה שונה בהרבה מתחושת ההישג של מבוגר שסיים לימודים אקדמיים או רכש בית בעצמו. לספורטאי שמסיים מרתון בפעם הראשונה או מצליח לסיים אימון קשה יש תחושה של הישג גדול. הוא מרגיש אושר וגאווה עצמית. ההישג הוא תחושה אישית.

ג תחרותיות היא תכונה. יש אנשים שאפשר לומר עליהם שהם "תחרותיים". יש להם מניע פנימי חזק לנצח או לפחות לנסות לנצח בכל דבר שהם עושים. הם יתקשו להתמודד עם הפסד, לעיתים אפילו לילדיהם, במשחק "מונופול", למשל. לאנשים כאלה הניצחון הוא "קדוש", והוא המטרה הנעלה תמיד, וכמעט בכל מחיר. מכאן שלאדם התחרותי איכות הביצוע חשובה פחות מן הניצחון.

ד אירועי ספורט מאורגנים מכונים כמעט תמיד "תחרות" או "מרוץ". השתתפות באירוע ספורט תחרותי מבוססת על הצורך האנושי במשחק. אומנם רוב המתחרים יטענו שהם משתתפים באירוע הספורט רק בשביל עצמם, כלומר מטרתם היא לשבור שיא אישי, והם אינם שותפים למשחק התחרותי. אולם למעשה זה לא כך. כמעט כל המשתתפים במרוץ שמים לב מי לפנייהם ומי אחריהם. אם מישו מקדים אותם, הם יסיימו בִּסְפִּירִינֵט⁽¹⁾ רק כדי לעקוף ולנצח אותו. אילו המשתתפים לא היו "שותפים למשחק התחרותי", כפי שהם מעידים על עצמם, הם לא היו אמורים לנסות לנצח בכל מחיר. ההתנהגות הזאת מעידה שהם אכן "שותפים למשחק התחרותי". הם רוצים לסיים בניצחון, לסיים לפני הספורטאי שלפניהם, גם אם הוא החבר הטוב ביותר שלהם, שמתאמן איתם כל יום. התחרותיות מבצבצת מבעד להישג האיש.

ה ספורטאים ומאמנים נוהגים לומר שכדי להשתפר צריך לשהות בסביבה תחרותית ולהתאמן בה, וכן להיות מוקף בספורטאים חזקים כמוך וחזקים ממך, כי הם ידחפו אותך להשתפר בכל יום ובכל אימון. אולם סביבה תחרותית מדיי יכולה להיות גם מזיקה והרסנית ולגרום לספורטאי להתאמן מעבר לגבולות היכולת שלו ואף להיפצע. המתאמן עלול להישבר גופנית ונפשית, ומרוב "תחרותיות" הוא עלול להגיע מותש לתחרות האמיתית.

ו לעומת זאת סביבה הישגית מדגישה את חשיבות התהליך, את השיפור ביכולת, את החוסן הנפשי, ומנטרלת את הנטייה לתחרותיות מוגזמת ואת יצר הניצחון. בסביבה הישגית הספורטאים מוערכים על פי מידת הרצינות וההשקעה שלהם ועל פי האופן שבו הם מתמודדים עם קשיים ועם מכשולים. בסביבה כזאת הספורטאי נמדד על פי איכות הביצועים שלו ולא רק על פי הניצחונות. ספורטאי שהביצוע שלו טוב יקבל חיזוקים חיוביים, ואילו ספורטאי שהביצוע שלו גרוע יקבל ביקורת, גם אם הוא מסיים את האימון ראשון וגם אם הוא חזק מחברו לאימונים. הספורטאים מבינים שאם הם יתאמנו יחד הם יתקדמו וישתפרו, והמטרה הזאת חשובה להם יותר מן הרצון לנסות לנצח את האחר ולהתחרות זה בזה. בסביבה הישגית את התחרותיות משאירים ל... תחרות עצמה.

(1) ספרינט — מרוץ למרחק קצר במהירות מרבית; בעברית מאוץ.

מעובד על פי זך-מאור, ל' (אפריל 2016). מהי הישגיות ותחרותיות בספורט סיבולת? אוהזר מאתר shvoong.co.il.

טקסט 3

תחרות טובה לילדים

דבן מקגינס

א בעבור הורים רבים "תחרות" היא מילה גסה. הם סבורים שתחרות עלולה לגרום ללחץ מופרז על הילדים. לדעתם, ילדים רוצים להיות הטובים ביותר ולנצח בתחרות, וכשהם אינם עומדים בציפיות, הם מתאכזבים. כדי להגן על הילדים מפני אכזבה, אימהות ואבות שכוונתם טובה מכריזים שכל הילדים ניצחו או נמנעים מראש ממצבים של תחרות.

ב אך האם מדף מלא בגביעי השתתפות במקום גביעי ניצחון טוב יותר להתפתחות הילד? לא בהכרח. מומחים להתפתחות הילד מציינים שתחרויות שנערכות מדי פעם עשויות דווקא להיטיב עם הילדים. התחרות מכינה אותם להצלחות ולהפסדים בהמשך החיים — הרי בעתיד הם לא תמיד יצליחו להשיג את כל מטרותיהם. פעילויות שיש בהן תחרות יעזרו להם לפתח מיומנויות חשובות כמו אמפתיה, התמדה ומשחק לפי תור והן ישמשו אותם בהמשך חייהם.

ג "תחרות עוזרת לילדים ללמוד שלא תמיד הטובים ביותר או המבריקים ביותר הם שמצליחים, אלא מי שעובדים קשה ודבקים בעבודתם, והיא מפתחת אצלם הערכה עצמית ותחושת מסוגלות עצמית⁽¹⁾", אומר דוקטור טימותי גאן, מומחה בהתפתחות הילד, מקליפורנייה. הצד החיובי בתחרות הוא שילדים לומדים להיות שחקנים בקבוצה. דוגמה לכך היא המשחק השיתופי. במשחק כזה משתתף אחד יכול להצטרף למשתתפים אחרים, להתגבש לקבוצה ולנצח יחד. לדברי רונדה קלוסטרמן, מורה לחינוך גופני בבית ספר יסודי בקליפורנייה, "במשחק שיתופי הילדים לומדים לפתור בעיות בצוות ורוכשים מיומנויות לחיים, כמו עשייה לטובת הכלל".

ד ההורים צריכים לשים לב כיצד ילדיהם מתנהגים במצבים של תחרות. לדברי ד"ר גאן, ילדים רבים מתקשים לקבל הפסד במשחק, במקרים כאלה ההורים צריכים להסביר להם שזכייה בתחרות אינה העיקר, אלא המאמצים הרבים שהילד השקיע בתחרות ובאימונים לקראתה. ההורים צריכים לחזק את הילדים באמצעות המסר שאם הם השקיעו מאמץ ולמדו מן הניסיון, אפשר גם להפסיד. גם התנהגות מאופקת של ההורים (כמו לא להאשים את השופט בהפסד) יכולה לשמש דוגמה רבת עוצמה עבור הילדים לגישה חיובית ונכונה לתחרות.

ה שינוי דרך החשיבה של ילדים על תחרות הוא דבר חשוב שאין להמעיט בערכו. "אני מאמין שכדי ליצור גישה חיובית לתחרות, ילדים צריכים ללמוד שהמתחרה החשוב ביותר הוא הם עצמם", אומר ד"ר גאן. לד"ר גאן הייתה הזדמנות להפוך את התאוריה שלו למעשים כאשר בנו בן החמש הפסיד בתחרות ריצה. ד"ר גאן בחר שלא למקד את תשומת הלב של בנו בהשוואת ריצתו לשאר הילדים, אלא בשיפור שהשיג בתוצאה לעומת התוצאה הקודמת. "לימדנו אותו שהוא לא צריך להתמקד במהירות הריצה של האחרים, אלא להתחרות רק בשעון", הוא אומר. "קבענו לו זמנים להשלים מרחקים מסוימים, וכך הוא הפסיק להרגיש שהוא מתחרה בילדים האחרים והתחיל להרגיש שהוא מתחרה בעצמו. בעקבות זאת הוא עבר מחוויה של כישלון לחוויה של הצלחה והמשיך ליהנות מתחרויות ריצה".

(1) מסוגלות עצמית — האמונה של האדם בנוגע ליכולת שלו לבצע משימה ולהתמודד עם אתגרים.

מעובד על פי מקגינס, ד' (2016). מדוע תחרות טובה לילדים? אוהור מאתר המגזין parents.com.

כל הבגרויות בלשון עם פתרונות מלאים: www.guyai.co.il/bagrut/lashon